

ورزقان نامه

مؤلف: یحییٰ یوسفی

www.ketab.ir

سرشناسه: نوری می خوش ، ۱۳۲۸
عنوان و پدید آورنده : ورزقان نامه می خوش نوری
مشخصات نشر: تبریز فخرآذر
مشخصات ظاهری: ۳۴۰ ص ، مصور جدول ، عکس
وضیعت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه ص ۳۴۰

یادداشت: نمایه
موضوع: ورزقان
رده - ی کنگره: ۱۳۹۱-۹۳/۴/۲۱۲۵/DSR
رده بندی: ۹۵۵/۳۲۳۵
شماره ی کتابخانه ملی: ۲۶۹۸۱۰۲

شناسنامه کتاب

نام کتاب: ورزقان نامه
مؤلف: میخوش نوری
ناشر: انتشارات فخر آذر تبریز

نوبت چاپ: اول
تیراژ: ۱۵۰۰ جلد
اندازه و صفحه: وزیری ۳۲۸
لیتوگرافی: آسان فیلم

چاپ: چهر
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۹۷-۳۵-۱

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان
پاییز: ۱۳۹۲

«حق چاپ محفوظ»

این کتاب با حمایت مالی
مجمع مس سونگون به
چاپ رسیده است

فهرست

۲۵	پیشگمار.....
۲۷	مقدمه.....

فصل اول

جغرافیای شهرستان ورزقان

۳۲	جغرافیای شهرستان ورزقان.....
۳۴	ورزقان در تقسیمات کشوری.....
۳۴	دهستان اوزمزل.....
۳۵	دزمار غربی.....
۳۵	دهستان مواضع خان.....
۳۵	دهستان اوزمزل شمالی در سرشماری ۱۳۴۵ شمسی.....
۳۷	دهستان دزمار خاوری در سال ۱۳۴۵ شمسی.....
۳۸	دهستان دزمار باختری در سرشماری سال ۶۳۴۵ شمسی.....
۳۹	دهستان مواضع خان در سرشماری سال ۱۳۴۵ شمسی.....
۴۰	ورزقان در سال ۱۳۷۰ شمسی.....
۴۲	ورزقان در سال ۱۳۸۰ شمسی.....
۴۲	الف) بخش مرکزی.....
۴۲	۱. دهستان اوزمزل شمالی.....
۴۳	اسامی روستاهای دهستان اوزمزل شمالی.....
۴۳	۲. دهستان اوزمزل جنوبی.....
۴۳	به مرکزیت ورزقان تعداد ۴۱ آبادی و ۱۴۷۱۲ نفر جمعیت دارد.....
۴۳	اسامی روستاهای دهستان اوزمزل جنوبی.....
۴۴	۳. دهستان بکرآباد.....
۴۴	اسامی روستاهای دهستان بکرآباد.....
۴۵	۴. دهستان سینا.....

۴۵	اسامی روستاهای دهستان سینا
۴۵	ب) بخش خاوانا شامل دهستان‌های
۴۵	۱. دهستان ارزیل
۴۶	اسامی روستاهای دهستان ارزیل
۴۶	۲. دهستان جوشین
۴۶	اسامی روستاهای دهستان جوشین
۴۷	۳. دهستان دزمار
۴۷	اسامی روستاهای دهستان دزمار مرکزی
۴۷	شهرستان «ارماغان» در آذربایجان شرقی تشکیل شد
۴۹	آب‌های ورزقان
۴۹	منابع آب ورزقان
۴۹	چاه
۵۰	رودها و ریزآب‌ها، ورزقان
۵۱	الف) اوزمدل چای
۵۱	ریزآبه اقبلاغ علیا
۵۱	اقبالغ چای
۵۱	اولی چای
۵۱	ریزآبه صیفار
۵۱	کروی چای
۵۲	ریزآبه علویق
۵۲	قطورچای
۵۲	وردین چای
۵۲	ورزقان چای
۵۲	ب) حاجیلرچای
۵۲	آستمال چای
۵۲	اندرکان چای
۵۳	ایری چای
۵۳	ایزوان چای
۵۳	جوشین چای
۵۳	علیارچای
۵۳	غال چای
۵۳	کرتگان چای
۵۴	گورخیل چای
۵۴	مرزآبادی چای
۵۵	کوه‌های شهرستان ورزقان

۵۵	ایری داغ
۵۵	بوغداداغی
۵۶	کوه پیرسقا
۵۷	کوه پیرگردای
۵۷	چراغلوداغ
۵۷	چیچکلو و اندیل
۵۸	زکی داغ
۵۸	شاهنظر
۵۹	طویل داغ
۵۹	کوه کون قا
۶۰	گال داغی
۶۰	غازان داغ
۶۱	قاپاق تپه
۶۱	قرمزلی تپه
۶۲	خطوط ارتباطی ورزقان
۶۲	گردنه های صعب العبور ورزقان
۶۲	گردنه ایری
۶۳	پیرگدیگی
۶۳	خوی نروگدیگی
۶۴	گال گدیگی
۶۴	لاله بجان گدیگی
۶۴	مشک عنبر گدیگی
۶۷	چشمه ساران ورزقان
۶۹	درباره آب ملخ پیرسقا چه می دانیم
۷۱	آقبلاغ چشمه سی
۷۱	حرم خانه چشمه سی
۷۱	خانم لار چشمه سی
۷۲	زال دره سی بلاغی
۷۲	شاه بلاغی
۷۲	شاه بلاغی
۷۲	شاه صنم چشمه سی
۷۳	عسکرخونی چشمه سی
۷۳	غازی بلاغی

۷۳	غفار چشمه‌سی
۷۳	قلقل بکر آباد
۷۴	قنات علوی
۷۴	قنات کروبی
۷۴	محمدرضا چشمه‌سی
۷۴	محمود چشمه‌سی
۷۵	چشمه‌ی آب درمانی ورزقان
۷۵	ساغلیق سویی
۷۵	آب سنگ
۷۶	آب سنگ یه
۷۶	قطور سی
۷۶	قطور سو کاسین
۷۶	یل سویی اوزی
۷۶	یتل سویی کاسین

فصل دوم

ورزقان در گذر تاریخ

۸۰	ورزقان در گذر تاریخ
۸۱	اورار توئیان
۸۲	مادان
۸۴	داستان خواب آستیگ پادشاه ماد
۸۵	دژمار و لشکرکشی اسکندر
۸۵	آتروپات سردار بزرگ دژمار
۸۶	دژمار در زمان اشکانیان
۸۷	قراجه‌داغ و لشکرکشی تازیان
۸۹	روادیان در قراجه‌داغ «ورزقان»
۹۰	قراجه‌داغ در دوره صفویان
۹۱	قیام تبریز و لشکرکشی سهراب بیگ به تبریز
۹۱	کوچ رعایا و اهالی شهر تبریز به قراجه‌داغ
۹۲	قلعه قهقهه محل امن برای خزانه سلطنتی
۹۳	سلطنت شاه‌عباس کبیر
۹۳	روگردانی شاهوردیخان از شاه‌عباس به سال ۹۹۷ هجری
۹۴	کشتار صوفیان قراجه‌داغ «۱۰۰۲ هجری»
۹۵	اوزمدل، دژمار در سال ۱۰۱۴ هجری

۹۶.....	آمدن شاه عباس به قراجه داغ به سال ۱۰۱۷ هجری.....
۹۷.....	کشته شدن الیاس بیگ سردار بزرگ قراجه داغ.....
۹۸.....	برهان الدین خلیفه قراداغلو.....
۹۸.....	فرمان شاه عباس کبیر انتخاب برهان الدین به حکومت قراجه داغ.....
۹۸.....	قراجه داغ پس از مرگ شاه سلطان حسین صفوی.....
۹۹.....	کاظم خان قراجه داغی.....
۹۹.....	کاظم خان - نادرشاه.....
۱۰۰.....	کاظم خان و افشاریان.....
۱۰۰.....	کاظم خان و محمدحسن خان قاجار.....
۱۰۱.....	کاظم خان و کام خان زند.....
۱۰۱.....	مصطفی قلی خان قراجه داغ «امیر کبیر».....
۱۰۲.....	مصطفی خان و کریخان زند.....
۱۰۲.....	مصطفی قلیخان و افشارخان قلی.....
۱۰۳.....	فتحعلی شاه - ورزقان.....
۱۰۴.....	حکومت محمدشاه قاجار.....
۱۰۴.....	حکومت ناصرالدین شاه قاجار.....
۱۰۵.....	سلطنت مظفرالدین شاه.....
۱۰۵.....	مشروطیت ورزقان «اوزمدل».....
۱۰۶.....	ورزقان در نهضت مشروطیت.....
۱۰۶.....	سلطنت محمدعلی شاه قاجار.....
۱۰۷.....	تلگراف مندرج در صفحه ۳۰۰ روزنامه انجمن مقدس تبریز (۱).....
۱۰۷.....	تلگراف انجمن تبریز به تهران (۲).....
۱۰۸.....	از تبریز به تهران: تلگراف مندرج در صفحه ۳۰۵ روزنامه ملی تبریز (۱).....
۱۰۸.....	از تبریز به تهران: تلگراف مندرج در صفحه ۳۰۶ روزنامه انجمن ملی تبریز.....
۱۰۸.....	از تهران به تبریز: تلگراف مندرج در صفحه ۳۰۶ روزنامه انجمن ملی تبریز (۵).....
۱۰۹.....	از تهران به تبریز: تلگراف مندرج در صفحه ۳۱۲ روزنامه انجمن ملی تبریز (۶).....
۱۰۹.....	از تبریز به تهران: تلگراف مندرج در صفحه ۳۱۲ روزنامه انجمن ملی تبریز (۷).....
۱۱۰.....	از تبریز به تهران: تلگراف مندرج در صفحه ۳۱۶ روزنامه انجمن ملی تبریز (۸).....
۱۱۱.....	تهران به تبریز: تلگراف مندرج در صفحه ۳۲۸ روزنامه انجمن ملی تبریز (۹).....
۱۱۱.....	اعتراض شهرها و انجمن نسبت به قتل و کشتار قراجه داغ.....
۱۱۱.....	از تهران به تبریز: تلگراف مندرج در صفحه ۳۲۳ روزنامه انجمن ملی تبریز (۱۰).....
۱۱۲.....	از تهران به تبریز: تلگراف مندرج در صفحه ۳۲۳ روزنامه انجمن ملی تبریز (۱۱).....
۱۱۳.....	از قزوین به تبریز: تلگراف مندرج در صفحه ۳۴۸ روزنامه انجمن ملی تبریز (۱۲).....

- ۱۱۳..... حاج علیلوها در تاریخ ورزقان
- ۱۱۴..... فرمان محمدشاه قاجار ایل بیگی محمدحسین خان
- ۱۱۴..... رستم خان حاج علیلو
- ۱۱۵..... فرمان اعتضادالسلطنه ایل بیگی رستم خان
- ۱۱۶..... سردار عشایر و سردار ارشد
- ۱۱۶..... فرمان محمدعلی میرزا محمدحسین خان سرهنگ
- ۱۱۷..... اعزام سردار عشایر و امیرارشد به اهر
- ۱۱۹..... فرمان محمدعلی میرزا ولیعهد سردار عشایر حاکم قراجه داغ
- ۱۱۹..... جنگ ارت در قراجه داغ
- ۱۲۱..... اهر به اهر: تلگراف خطاب به علماء و سایر اهالی اهر (۱۳)
- ۱۲۲..... از طهران به اهر: تلگراف خطاب به علماء و تجار اهر (۱۴)
- ۱۲۲..... جنگ قدرت در قراجه داغ
- ۱۲۴..... از تهران به اهر: امیرالاعمال آقای امیرارشد رئیس اردوی دولتی دام مجده
- ۱۲۴..... مهدی قلی خان هدایت
- ۱۲۵..... توطئه مخبرالسلطنه «مهدی» خان
- ۱۲۵..... تلگراف در مورد بسیج امیرارشد
- ۱۲۷..... تشیع جنازه سردار ارشد قراجه داغی
- ۱۲۷..... از تهران به تبریز: تلگراف تسلیم قوام السلطنه راجع به اهر
- ۱۲۸..... مجالس ختم و سوگواری سردار ارشد
- ۱۲۹..... حاج علیلوها بعد از امیرارشد
- ۱۳۰..... نزهت الدوله همسر سردار عشایر
- ۱۳۴..... خیانت دکتر مصدق نسبت به سردار عشایر
- ۱۳۵..... از خدمات فراموش نشدنی دکتر مصدق که در تاریخ قراجه داغ ثبت و تا ابد یادگار است
- ۱۳۶..... میرزا جلیل محمدقلی زاده در اوخارا
- ۱۳۶..... رسیدن میرزا جلیل به روستای اوخارا
- ۱۳۸..... ستارخان قراجه داغی
- ۱۴۲..... خاندان پسیان
- ۱۴۲..... ایرج میرزا
- ۱۴۵..... صادق خان
- ۱۴۵..... نیساری ها در قراجه داغ
- ۱۴۵..... محمدعلی بیگ
- ۱۴۶..... آلهوردی خان
- ۱۴۷..... پلنگ آذربایجان

۱۴۷	داداش بیگ قراجه داغی
۱۴۸	حاج سیف‌اله خان گنجه‌ای
۱۴۹	اسماعیل خان
۱۴۹	ابراهیم خان
۱۴۹	امیر تومان محمدخان
۱۵۰	کریم خان
۱۵۰	سعیدخان حاج علیلو
۱۵۲	محمد خان آقبلاغی
۱۵۲	محمد حسین خان پاشا امیربهادر
۱۵۳	آقامحمدخان
۱۵۷	نصرت‌اله خان

فصل سوم

آثار تاریخی شهرستان ورزقان

۱۶۰	آثار تاریخی ورزقان
۱۶۰	شهر آلا
۱۶۱	آله شهر
۱۶۱	بذآبران
۱۶۱	شریران
۱۶۲	شهر لببالی اونی
۱۶۲	شهر دزمار
۱۶۲	شهر زراوا
۱۶۳	آسی کند
۱۶۳	دیهنو
۱۶۳	ساری
۱۶۳	تلو
۱۶۴	لومان
۱۶۴	مخروبه‌های مزرعه شادی
۱۶۴	مخروبه دزج صفرعلی
۱۶۵	مخروبه بجوشین
۱۶۵	مخروبه کلماش
۱۶۵	مخروبه داش‌بولاغ
۱۶۶	قلعه‌های تاریخی ورزقان
۱۶۶	قلعه آقبلاغ علیا

۱۶۶		آقجا قلعه
۱۶۷		ارزیل قلعه‌سی
۱۶۷		آزدهاک قلعه‌سی
۱۶۷		قلعه چاپکندی
۱۶۸		قلعه حماملو
۱۶۸		قلعه خیرالدین
۱۶۸		قلعه روادانا
۱۶۹		قلعه بار دور سقندل
۱۶۹		قلعه بندل
۱۶۹		قلعه سر دینج
۱۶۹		قلعه علی بیگ
۱۷۰		قلعه کاسین
۱۷۰		قلعه کرویق
۱۷۰		قلعه کرویق
۱۷۱		کزان قلعه
۱۷۱		قلعه جوق گزینند «کزان»
۱۷۱		برج کیقال
۱۷۱		گچی قلعه
۱۷۲		قلعه مزرعه شادی
۱۷۲		قلعه مسقران
۱۷۲		قلعه ناصرخان
۱۷۲		قلعه وردین
۱۷۳		قلعه ورزقان
۱۷۳		قلعه جوق ورزقان
۱۷۳		قلعه جوق هزوان «ایزوان»
۱۷۳		قلعه کلماش
۱۷۳		قلعه جوق داغ
۱۷۴		تپه‌های تاریخی ورزقان
۱۷۴		تپه باستانی آقبا فرامرزی
۱۷۴		تپه تاریخی آقبلاغ علیا
۱۷۴		تپه باستانی آقبلاغ سفلی
۱۷۴		تپه آغاشلو اوستی
۱۷۵		تپه تاریخی امیرآباد

۱۷۵	تپه کوهدل
۱۷۵	تپه اوجاق قلبی سی
۱۷۵	تپه اوجاق دره سی
۱۷۶	تپه قلعه بونی
۱۷۶	تپه باش یونجا
۱۷۶	تپه بایرامقلی کهلی
۱۷۶	تپه بجوشین
۱۷۶	بوغاز تپه
۱۷۷	تپه دیبی
۱۷۷	دوشان تپه
۱۷۷	تپه شیخ مبارک دیرسه
۱۷۷	تپه قانلی دره
۱۷۷	تپه قلعه باشی
۱۷۸	تپه قلعه بونی
۱۷۸	تپه قوچ داشی
۱۷۸	قوم تپه سی
۱۷۸	تپه کتقالاسی
۱۷۸	تپه کرویق
۱۷۹	تپه کندیری
۱۷۹	تپه خواجه ملک
۱۷۹	کول تپه
۱۷۹	تپه گل عنبر
۱۷۹	تپه للهلو
۱۸۰	تپه باللهلو
۱۸۰	تپه قلعه یری
۱۸۰	تپه مسقران
۱۸۰	تپه ناصر خان
۱۸۱	گورستان های تاریخی ورزقان
۱۸۱	گورهای باستانی آچا قشلاق
۱۸۱	گورهای ازدها داشی
۱۸۱	گورهای بجوشین الف
۱۸۱	گورهای بجوشین ب
۱۸۲	گورهای باستانی الف جوشین

۱۸۲	گورهای تاریخی ب جوشین
۱۸۲	گورهای چایکندی
۱۸۲	گورهای الف خیرالدین
۱۸۲	گورهای ب خیرالدین
۱۸۳	گورهای س خیرالدین
۱۸۳	گورهای قدیمی روادانق
۱۸۳	گورهای زغن او
۱۸۳	گورهای داش کسن
۱۸۳	گورهای گدیک باشی
۱۸۴	گورهای تاجی سقای
۱۸۴	گورهای باستانی سقندل
۱۸۴	گورهای صلیبه
۱۸۴	گورستان های باستانی بار
۱۸۴	گورهای کاسین ۱
۱۸۵	گورهای کاسین ۲
۱۸۵	گورهای کرویق
۱۸۵	گورهای کرویق
۱۸۵	گورهای کیقال
۱۸۵	گورهای ب کیقال
۱۸۶	گورستان ج کیقال
۱۸۶	گورستان کیقال
۱۸۶	گورستان تاریخی کهنلو
۱۸۶	قبرستان دوره اسلامی گال
۱۸۶	گورستان گزبند
۱۸۷	گورستان قدیمی گل عنبر
۱۸۷	گورستان لیلاب
۱۸۷	گورستان سیغاکوچه
۱۸۷	گورستان مزرعه شادی
۱۸۷	گورستان قدیمی مهترلو
۱۸۸	گورستان تاریخی وردین
۱۸۹	شیر و قوچ سنگ های ورزقان
۱۸۹	شیرسنگ ها
۱۸۹	شیرسنگ صیفار

۱۸۹	 اندازه شیر
۱۹۰	 شیر سنگ کیتال
۱۹۰	 قوچ سنگ‌ها
۱۹۰	 قوچ سنگ‌های آقاباباسنگ
۱۹۱	 قوچ سنگ‌های اندرکان
۱۹۱	 قوچ سنگ پیشک
۱۹۱	 قوچ سنگ‌های جوشین
۱۹۱	 قوچ سنگ‌های دیزج کاسین
۱۹۱	 قوچ سنگ‌های درکش
۱۹۲	 قوچ سنگ بی
۱۹۲	 اندازه قوچ
۱۹۲	 قوچ سنگ‌های صبر
۱۹۳	 قوچ سنگ علویق
۱۹۳	 قوچ سنگی کاسین
۱۹۳	 قوچ سنگ‌های کبود گنبد
۱۹۳	 اندازه قوچ شماره یک گنبد الله‌الله
۱۹۳	 اندازه قوچ شماره ۳ گنبد الله‌الله
۱۹۳	 اندازه قوچ شماره ۴ الله‌الله
۱۹۴	 قوچ سنگ‌های کوراکش
۱۹۴	 قوچ سنگ‌های گال
۱۹۴	 اندازه قوچ شماره یک گال
۱۹۴	 اندازه قوچ شماره ۲ گال
۱۹۴	 اندازه قوچ شماره ۳ گال
۱۹۵	 اندازه قوچ شماره ۴ گال
۱۹۵	 اندازه قوچ شماره ۵ گال
۱۹۵	 اندازه قوچ شماره ۶ گال
۱۹۵	 اندازه قوچ شماره ۷ گال
۱۹۵	 اندازه قوچ شماره ۸ گال
۱۹۶	 قوچ سنگ‌های لیلاب
۱۹۶	 قوچ سنگ‌های نگارستان
۱۹۶	 اندازه قوچ شماره یک نگارستان
۱۹۶	 اندازه قوچ شماره ۲ نگارستان

فصل چهارم

اماکن متبرکه شهرستان ورزقان

۱۹۸	اماکن متبرکه و ورزقان
۱۹۸	امامزادگان معتبر شهرستان ورزقان
۱۹۸	امامزاده آستمال
۱۹۸	امامزاده سیدابراهیم خلیل
۱۹۸	امامزادگان آقاباباسنگ
۱۹۹	امامزاده سیدمحمدالدین
۱۹۹	امامزاده سیدمحمد
۱۹۹	امامزاده لیلاب
۱۹۹	امامزاده لاله
۲۰۰	آرامگاه
۲۰۲	آرامگاه مشایخ و اولیاء کبار و دیگر مزارات ورزقان
۲۰۲	زیارتگاه لیل
۲۰۲	پیر ارجمان
۲۰۲	پیر سقا
۲۰۲	پیر سقه
۲۰۲	پیر
۲۰۳	پیرداود
۲۰۳	پیربابای کرویچ
۲۰۳	پیر میوه‌رود
۲۰۳	مزار
۲۰۳	مزار
۲۰۳	مزار سیدرضی
۲۰۳	مزار سیدقاسم
۲۰۴	میرقد سیدعلی
۲۰۴	شیوخ اوجاق‌کندی
۲۰۴	مزار صیغار
۲۰۴	مزار شیوخ صومعه‌دل
۲۰۴	مزارات علیار
۲۰۴	مزار شیخ حسین
۲۰۵	مزار شیخ حسین
۲۰۵	مزار شاه
۲۰۵	زیارتگاه
۲۰۵	مزار شیوخ نهریق

۲۰۵.....	اجاق.....
۲۰۵.....	اجاق.....
۲۰۶.....	اجاق.....
۲۰۶.....	اوجاق.....
۲۰۶.....	اجاق.....
۲۰۶.....	اجاق.....
۲۰۶.....	اجاق.....
۲۰۶.....	اجاق.....
۲۰۷.....	اجاق.....
۲۰۷.....	اجاق.....
۲۰۷.....	اجاق.....
۲۰۷.....	اجاق.....
۲۰۷.....	اجاق.....
۲۰۷.....	اجاق.....
۲۰۸.....	درختان مقدس «پیرآغاجی».....
۲۰۸.....	پیرآغاجی اندرگان.....
۲۰۸.....	پیرآغاجی اوزی.....
۲۰۸.....	پیرآغاجی اجاق کندی.....
۲۰۹.....	پیرآغاجی زغن اوه.....
۲۰۹.....	پیرآغاجی قیه قشلاق.....
۲۰۹.....	پیرآغاجی علیار.....
۲۰۹.....	پیرآغاجی گرنگان.....
۲۰۹.....	پیرآغاجی کرویق.....
۲۱۰.....	پیرآغاجی گال.....
۲۱۰.....	پیرآغاجی نجق.....
۲۱۰.....	درخت شیخ امیرآبادی.....
۲۱۰.....	در ارتباط آتشکده‌ها.....
۲۱۱.....	مساجد تاریخی ورزقان.....
۲۱۱.....	مسجد آخوندی.....
۲۱۱.....	مسجدالله قلی.....
۲۱۱.....	مسجد شریفلی.....
۲۱۲.....	مسجد جامع.....
۲۱۲.....	مسجد جامع خاروانا.....
۲۱۲.....	مسجد شاه عباس.....

۲۱۲.....	مسجد حنفیه.....
۲۱۳.....	مسجد کرویق.....
۲۱۴.....	کاروانسرای ایری.....
۲۱۴.....	کاروانسرای برازین.....
۲۱۴.....	کاروانسرای لاله بجان.....
۲۱۴.....	کاروانسرای شاه عباسی.....
۲۱۵.....	کاروانسرای قدیمی.....
۲۱۶.....	غار ای باستانی شهرستان ورزقان.....
۲۱۶.....	غار ای ارشاد.....
۲۱۶.....	غارهای ایری.....
۲۱۶.....	غارهای حماملو.....
۲۱۷.....	غارهای سفای.....
۲۱۷.....	غارهای قرابالا.....
۲۱۷.....	غارهای خرابه الله لولو.....
۲۱۷.....	غارهای میرزا علی کندی.....
۲۱۸.....	نادرترین اثر تاریخی شهرستان ورزقان.....
۲۱۸.....	سنگ نگاره های سونگون.....
۲۱۸.....	محدوده جغرافیایی.....
۲۱۹.....	شرح تصاویر.....
۲۲۰.....	کتابه ی میخی سقندل.....
۲۲۰.....	کتابه ی خط میخی اورارتویی.....

فصل پنجم

علماء و فضلاء شهرستان و فاضلان

۲۲۳.....	علماء و فضلاء ورزقان.....
۲۲۳.....	آیت الله سیده محمد حجت کوه کمری.....
۲۲۴.....	آیت الله سید حسین کوه کمری.....
۲۲۵.....	آیت الله میرزا حسن علیاری.....
۲۲۵.....	علامه میرزا محسن علیاری.....
۲۲۵.....	آثار تألیفات مرحوم آیت الله حاجی میرزا محسن علیاری.....
۲۲۶.....	آیت الله حاجی میرزا علی غروی علیاری.....
۲۲۶.....	آیت الله ملا علی علیاری.....
۲۲۷.....	آیت الله سید علی آقا کوه کمری.....
۲۲۷.....	حاج سید یوسف گل آخوری.....

۲۲۸	آیت‌الله میرزا محمدعلی آوانسری
۲۲۸	تألیفات حضرت آیت‌الله حاج میرزا محمدعلی آوانسری به شرح زیر می‌باشد:
۲۲۹	آیت‌الله حاج میرزا احمد آوانسری
۲۲۹	حجه الاسلام حاج میرزا علی آقا عزتی دیزج
۲۳۰	دینوری‌ها در قراجه داغ
۲۳۱	آیت‌الله حاج میرزا محمد دینوری
۲۳۱	شیخ زین العابدین امیرآبادی
۲۳۳	فیلسوف بزرگ علامه محمدتقی جعفری
۲۳۵	تسلط اسلام علامه جعفری به علوم
۲۳۶	وفات علامه بزرگ اسلام
Error! Bookmark not defined.	
۲۳۶	منابع مورد استفاده
۲۳۶	حجه الاسلام حاج میرزا کامران اخوندی
۲۳۷	حجه الاسلام سیدمهدی شریانی
۲۳۷	شیخ الاسلام حاج میرزا جواد غایب
۲۳۹	علامه شیخ زین العابدین
۲۴۰	حجه الاسلام ملا عبدالعلی سیدلو
۲۴۰	ملا شیخعلی ربانی
۲۴۰	حضرت آیت‌الله العظمی حاج سید یوسف مدنی تبریزی
۲۴۱	تألیفات آیت‌الله سید یوسف
۲۴۱	آیت‌الله میرزا علی غروی علیاری
۲۴۳	حکماء و شعراء شهرستان ورزقان
۲۴۳	میرزا خرم کردشتی
۲۴۴	خاور
۲۴۵	سیدابوالقاسم نباتی
۲۴۶	حجه الاسلام هادی سلطان محمدی
۲۴۷	فتح‌الله اقبالی
۲۴۸	میرزا محمد بخشی

فصل ششم

ویژگی‌های فرهنگی شهرستان ورزقان

۲۵۳	ویژگی‌های فرهنگی شهرستان ورزقان
۲۵۳	ازدواج

۲۵۳.....	خواستگاری.....
۲۵۴.....	باشلیق.....
۲۵۴.....	جشن عروسی.....
۲۵۵.....	حنابندان.....
۲۵۵.....	شیربهاء.....
۲۵۶.....	مراسم مذهبی در شهرستان ورزقان.....
۲۵۷.....	اعیاد اسلامی.....
۲۵۷.....	صیعت.....
۲۵۷.....	فرمان.....
۲۵۷.....	سید غریب.....
۲۵۷.....	عید نظر.....
۲۵۸.....	جشن نیمه شب بان.....
۲۵۸.....	مراسم خاکسپاری.....
۲۵۹.....	چهارشنبه سوری.....
۲۵۹.....	نخال سالامانخ «نخال آوین».....
۲۶۰.....	فال گوش.....
۲۶۰.....	جشن عید نوروز.....
۲۶۰.....	مراسم تحویل سال.....
۲۶۱.....	سیزده بدر.....
۲۶۱.....	جشن تبرگان.....
۲۶۱.....	جشن مهرگان.....
۲۶۲.....	واحد پول.....
۲۶۲.....	مقیاس اوزان.....
۲۶۳.....	میزان مقدار اوزان قدیم.....
۲۶۳.....	واحد طول.....
۲۶۴.....	لباس سنتی زنان قراجه داغ.....
۲۶۴.....	پیراهن.....
۲۶۴.....	چارقد.....
۲۶۴.....	کلاغی «شاماغی».....
۲۶۵.....	جلیقه.....
۲۶۵.....	چادر شب.....
۲۶۵.....	آرایش.....
۲۶۶.....	باورهای مردم ورزقان.....

۲۶۶	 جن
۲۶۶	 آل
۲۶۶	 همزاد
۲۶۷	 دیگر باورها
۲۶۹	 امثال و حکم رایج در فرهنگ عام مردم ورزقان
۲۷۳	 هنر عاشقی در قراجه‌داغی

فصل هفتم

پوشش جنگلی و گیاهی شهرستان ورزقان

۲۷۷	 پوشش جنگلی و گیاهی ورزقان
۲۷۹	 جانوران وحش
۲۷۹	 پرندگان منته
۲۸۰	 عقاب طلایی
۲۸۱	 زمین‌شناسی ورزقان
۲۸۱	 کرتاسه
۲۸۱	 ترسیر
۲۸۱	 پالتوس
۲۸۱	 اتوسن
۲۸۱	 اولیگوسن
۲۸۲	 پلیوسن
۲۸۲	 کواترنر
۲۸۲	 سنگ‌های دگرگونه
۲۸۳	 نشانه‌های معدنی ورزقان
۲۸۳	 مس
۲۸۳	 کائولین
۲۸۳	 دیانومیت
۲۸۴	 گسل‌های موجود ورزقان
۲۸۴	 گسل ونستان سونگون
۲۸۴	 معادن شهرستان ورزقان
۲۸۵	 امیرکبیر و معادن قراجه‌داغ
۲۸۵	 معادن قراجه‌داغ در صادرات میرزا حسین خان سپهسالار
۲۸۶	 معدن مس سونگون در حکومت پهلوی
۲۸۶	 معادن ورزقان بعد از پیروزی انقلاب جمهوری اسلامی
۲۸۶	 کانسار ورزقان

۲۸۷.....	موقعیت جغرافیایی معدن مس سونگون.....
۲۸۷.....	معدن سونگون.....
۲۸۸.....	کارخانه تغلیظ مس سونگون.....
۲۸۹.....	پارامترهای استخراجی پیت معدن مس سونگون.....
۲۹۰.....	معدن طلای ایزوان ورزقان.....
۲۹۰.....	پیدایش فسیل در شهرستان ورزقان.....
۲۹۴.....	فرهنگ جغرافیای روستاهای ورزقان.....
۲۹۴.....	آسماال.....
۲۹۴.....	آس.....
۲۹۴.....	آس.....
۲۹۴.....	آقابا، مرزی.....
۲۹۵.....	آقاباستگی.....
۲۹۵.....	آقباغ علیا.....
۲۹۵.....	آقباغ سفلی.....
۲۹۵.....	امیرآباد.....
۲۹۶.....	اندرکان.....
۲۹۶.....	ایری علیا.....
۲۹۶.....	ایزوان.....
۲۹۷.....	بجوشین.....
۲۹۷.....	بهریگ.....
۲۹۷.....	بیشک علیا.....
۲۹۸.....	بیشک سفلی.....
۲۹۸.....	تخمندل علیا.....
۲۹۸.....	تخمندل سفلی.....
۲۹۸.....	تل او.....
۲۹۹.....	جاجان.....
۲۹۹.....	جوشین.....
۲۹۹.....	چایکنندی.....
۳۰۰.....	چلناو.....
۳۰۰.....	حاماملو.....
۳۰۰.....	خیرالدین.....
۳۰۰.....	خاروانا.....
۳۰۱.....	داشکسن.....

۳۰۱.....	دایمق.....
۳۰۱.....	دزج صفر علی.....
۳۰۲.....	دزج ملک.....
۳۰۲.....	روادانا.....
۳۰۲.....	زرین کان.....
۳۰۳.....	زغن او.....
۳۰۳.....	ساری گونی.....
۳۰۳.....	سقای.....
۳۰۴.....	سقندل.....
۳۰۴.....	شیخمه.....
۳۰۴.....	کاسین.....
۳۰۴.....	کالماش.....
۳۰۵.....	کبود گنبد.....
۳۰۵.....	کرویق.....
۳۰۵.....	کهنلو.....
۳۰۵.....	کلو.....
۳۰۶.....	کیقال.....
۳۰۶.....	الف کی.....
۳۰۶.....	گل عنبر.....
۳۰۶.....	گال.....
۳۰۶.....	گزنبند.....
۳۰۷.....	صومعه دل.....
۳۰۷.....	صیفار.....
۳۰۷.....	علویق.....
۳۰۸.....	علیار.....
۳۰۸.....	لله لو.....
۳۰۸.....	ینگجه.....
۳۰۹.....	وجه تسمیه ورزقان.....
۳۰۹.....	جاذبه های توریستی ورزقان.....
۳۱۰.....	آبشار اوزی.....
۳۱۰.....	آبشار طرز م.....
۳۱۰.....	آبشار گل آخور.....
۳۱۱.....	آبشار ونستان.....

۳۱۱	رودبارک آستمال
۳۱۱	رودبارک کرنگان
۳۱۱	رودبارک طالش
۳۱۱	تفرجگاه پیرداود
۳۱۱	تفرجگاه هفت چشمه
۳۱۲	انذیل ونستان
۳۱۲	چیچکلو
۳۱۲	مشک عتیر
۳۱۳	گل بر
۳۱۳	چال بیعی کرویق
۳۱۳	بیک منی
۳۱۳	ولیعهدی
۳۱۳	سیادول چمن
۳۱۴	قراچمن
۳۱۴	کمپ گردشگری زراوا
۳۱۴	جاذبه‌های دیگر در ورزقان
۳۱۴	تصاویر
۳۲۲	منابع
۳۲۴	نمایه

پیشگفتار

به نام پروردگار جهانیان و به یثیت پیشگاه پیامبران، به ویژه آخرین پیامبر گرامیش حضرت مصطفی (ص) و پیروان راستین او، سبش و قیاس خدایی را که توفیقم عطا فرمود تا با همه مواقع و مشکلات، درباره حیات و زمین قلم در دست گیرم. که تاریخ کهن بر آن گذشته و در تمامی قرون آزموده شده عبرت‌ها گرفته در رهگذر اعصار اصالت و هویت خود را همچنان حفظ کرده است.

کتاب ورزقان‌نامه حاوی مطالب فرهنگ جغرافیا، تاریخ و قایع، میراث فرهنگی، تاریخ زیست محیطی، زمین شناسی و غیره دارا می باشد. سال به معرفی شهرستان ورزقان می پردازد. شهرستان ورزقان به مناسبت نزدیکی به ماورای قفقاز و مسایگی کشور آذربایجان، ارمنستان، گرجستان دارای مظاهر گوناگون فرهنگی و تاریخ تمدن است. آثار بس ارزنده فراوان از دوران کهن و روزگاران دیرین و اقوام ساکن در این سرزمین کهن یادگار مانده است. تصاویر قوشاداش سونگون، آثار دوره سنگی، آثار غارنشین، کشف فسیل هفت میلیون سال دیگر تنوع آب هوا، حیات وحش، وجود همه این آثار تصویر روشن از تاریخ تمدن سرزمین دیرین ورزقان می تواند باشد. لذا لازم دانستم برای معرفی چنین تاریخ تمدن مجموعه ای بنگارم. برای گردآوری اسناد، مدارک لازم، تنظیم مطالب ورزقان‌نامه علاوه بر بهره گیری از کتابخانه بزرگ و کوچک شهر تبریز، مراکز اسناد ملی، سازمان زمین شناسی کشور،

سازمان میراث فرهنگی، سازمان محیط‌زیست و دیگر سازمان‌ها و کتابخانه‌ی مجلس شورای اسلامی، بازدید از مناطق تاریخی و دیدنی شهرستان دیدار و ملاقات با خانواده‌های قدیمی و مطلعین و معمرین منطقه سود جسته تا این کتاب تهیه گردید. و اینک در اختیار دوستان تاریخ و فرزندان ایران‌زمین خاص نسل آینده ورزقان قرار گیرد. در پایان از کلیه دوستان که بنده را در تهیه این کتاب یاری کردند و آنهایی که مشوق نگارنده بودند، در تألیف کتاب مرهون کثرت از مسئولین امر و همشهریان عزیز هستم. بخصوص جناب آقای فروغی فرماندار و آقای مانع‌ماینده شهرستان ورزقان و موسسه آذین کامپیوتر تشکر نمایم. در پایان سخن از خوانندگان گرامی تقاضا دارم هر گونه خطا و لغزش در این کتاب را به دیده کرامت بنگرند که آدمی هموار در خط و اشتباه است و آرزو دارم از راه مهر با تذکار و نقد کتاب مرا یاری فرمایند.

تبریز آذر ۱۳۸۵ شمسی - میخوش نوری